

SAMARQAND SHAHRINING TARIXIY OBIDALARI VA ARXITEKTURASI
HAMDA MADANIYATI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7829958>

Madaminova Sohiba Qudrat qizi

Ajinyaz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tarix fakulteti tarix yo'nalishi 2-kurs talabasi

email: madaminovasohiba123@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqola Samarqand shahrining tarixiy obidalarini va arxitekturasini o'rganib chiqqan holda tahlil qilingan. Bundan tashqari, Samarqand shahrining kelib chiqish tarixi, Samarqand obidalarini, va arxitekturasini, Samarqand shahri madaniyati haqida so'z yuritamiz. [1]*

Kalit so'zlar: Samarqand shahri, tarixiy obidalarini, arxitekturasini, madaniyati

**HISTORICAL MONUMENTS AND ARCHITECTURE AND CULTURE OF THE
CITY OF SAMARKAND**

Abstract: *This article is analyzed by studying the historical monuments and architecture of the city of Samarkand. In addition, we will talk about the history of the origin of the city of Samarkand, the monuments and architecture of Samarkand, the culture of the city of Samarkand. [1]*

Keywords: *Samarkand city, historical monuments, architecture, culture*

**ПАМЯТНИКИ ИСТОРИИ И АРХИТЕКТУРЫ И КУЛЬТУРЫ ГОРОДА
САМАРКАНДА**

Аннотация: *В данной статье анализируется изучение исторических памятников и архитектуры города Самарканда. Кроме того, мы поговорим об истории возникновения города Самарканда, памятниках и архитектуре Самарканда, культуре города Самарканда. [1]*

Ключевые слова: *город Самарканд, исторические памятники, архитектура, культура.*

KIRISH

"Samarqand" so'zining kelib chiqishi to'g'risida bir qancha taxmin va gipotezalar mavjud. Sharq mualliflari "Samarqand" so'zining birinchi qismi, ya'ni "Samar" so'zi shu shaharga asos solgan yoki shaharni bosib olgan kishining nomi deb hisoblab, bir

qancha sun'iy ta'riflarni taklif etdilar. Biroq tarixda bunday ismli kishi to'g'risida ma'lumotlar aniqlanmagan. So'zning ikkinchi qismi "kent" (kand) — qishloq, shahar degan ma'noni bildiradi. Ba'zi yevropalik olimlar, bu nom qadimdan qolgan, sanskritcha "Samarya"ra yaqin, ya'ni "yig'ilish, yig'in" so'zidan kelib chiqqan deb izohlaydilar. Antik mualliflarning asarlarida shahar Marokanda deb atalgan. Bu haqiqatga ancha yaqin bo'lib, Marokanda — Samarqand atamasining yunoncha aytilishidir. XI asr olimlaridan Abu Rayhon Beruniy va Mahmud Koshg'ariy shahar nomining kelib chiqishini "Semizkent", ya'ni "semiz qishloq" so'zining buzib talaffuz qilinishi deb tushuntiradilar. Keling, endi Samarqand shahrining bir nechta obidalari haqida turli xil qiziqarli faktlarni ko'rib chiqamiz.

Oq-Saray maqbarasi

1470-yillarga oid Oqsaray maqbarasi Gur-Amirning janubi-sharqida joylashgan. U oxirgi Samarqand temuriylariga oid erkak nekropol hisoblanadi. Maqbara Temuriylar hukmdori Abu Said (1451-1468/9) buyrug'i bilan qurilgan. 1457-yilda Abu Said Xurosonni bosib olib, poytaxtni Hirotga ko'chirdi. 1468/9 yillarda Ozarbayjonda turkmanlarga qarshi kurashda halok bo'lgan. Maqbarada yer osti oktaedrik qrip bor. Ba'zi boshsiz odamlar sharqiy devor yonidagi maxsus uyaga dafn etilgan. Bu yerda otasini o'ldirgani uchun qatl etilgan Ulug'bekning o'g'li Ab-dullatifning (1449-1450) qabri bo'lishi mumkin.

Samarqand shahri tarix muzeyi

Muzey qadimgi Afrasiyob manzilgohi o'rnida, Hazrat-Xizr masjididan Siyob daryosi orqali o'tuvchi ko'prikgacha bo'lgan yo'lda joylashgan. Muzeyda shaharning qadimiy tarixining turli davrlarini aks ettiruvchi eksponatlar: ossuariylar, qadimiy qilich parchalari, pichoqlar, o'qlar, tangalar, sopol buyumlar va Samarqand Ilshidining 7-8-asrlar saroyidan ishlangan noyob freskalar namoyish etilmoqda. 1965- yilda o'rta

asrlar Samarqand shahrining markazida uchinchi istehkom ortida qazilgan saroy 1 gektardan ortiq maydonni egallagan. Taxt zalining tomi yog'och ustunlar bilan mustahkamlangan, janubiy devori esa Ilshid Varxumonga to'y elchixonasi rasmlari bilan bezatilgan. Shimoliy devorda yirtqichlarga qarshi kurashayotgan otliqlar, shuningdek, erkaklar va ayollar bilan qayiqlar tasvirlangan. Sharqiy devorda dengizda suzib yurgan yigitlar, qushlar va hayvonlar, Ilshid taxti orqasidagi devorda Xitoy, Chag'anyan, Choch va Sharqiy Turkiston elchixonalari yurishi tasvirlangan. Saroy bir necha marta rekonstruksiya qilingan va 8-asrda vayron qilingan.

Ulug'bek observatoriyasi

Oʻrta Osiyodagi eng yirik rasadxona 1420-yillarda Ulugʻbek tomonidan qurilgan. Bu yerda oʻttiz yil davomida olimlar, jumladan, taniqli astronomlar Qozi-Zodda Rumiy, Jemsnid Gʻiyos ad-Din Koshiy va Ali Qushchi samoviy harakatlarning oʻlchovlarini amalga oshirdilar. Samarqand rasadxonasi nazariy muqaddima va 1018 yulduzni tavsiflovchi jadvallardan iborat “Ulugʻbek Zidj” nashri bilan mashhur boʻldi. Rasadxona 20-asr boshlarida samarqandlik arxeolog V.L. Vyatkin tomonidan topilgan. U Quyosh, Oy va boshqa samoviy jismlarni kuzatish uchun foydalanilgan 40m radiusdagi ulkan kvadrantning er osti qoldiqlarini qazib oldi. Ulugʻbek rasadxonasi XVII asr golland rassomining goʻzal oʻyma naqshlari bilan bezatilgan boʻlib, Ulugʻbek surati ustida “Men oʻz ishimni jiddiy taqdim etdim” yozuvi-bu yerda Ulugʻbek astronomiya maʼbudasi Uraniyaning oʻng qoʻlida turgan.

Ruxobod maqbarasi

Arab sayyohi Ibn Battutaning yozishicha, oʻrta osiyolik shayx Burxonad-Din Sagardji Pekinda islom dinining rahbari boʻlgan. Avvalroq Ibn Battuta u bilan Hindistonda uchrashgan edi. Shayx Sagarji vafot etgach, oʻgʻli Abu Said otasining vasiyatiga koʻra jasadni Samarqandga olib kelib, Samarqand shayx Basir mozori yoniga dafn etadi. Abu Said Sagardjiy Samarqandda qolib, Amir Temur saroyining eng hurmatli ulamolari qatoridan joy egallagan. Amir Temur shayx Burxoniddin Sagardji maqbarasi ustiga maqbara qurishni buyurdi. Maqbaraga Ruxobod – “Ruh uyi” nomi berilgan. Bu yerda keyinchalik Shayxning oʻgʻillari Abu Said va Shayxzod Isom ad-Din, shuningdek, Sagardji oilasining boshqa aʼzolari dafn etilgan; xususan, Shayx Sagardjining rafiqasi "Xitoy malikasi". Afsonaga koʻra, gumbaz ostida Muhammad paygʻambarning etti sochi boʻlgan quti yotadi. Ruxobod maqbarasi yozgi masjidga tutashgan boʻlib, uning bezaklarida sharqiy-turkiy va xitoy anʼanalari izlari bor. 19-asr oxirida majmuaga kichik minora qoʻshilgan. [2]

Samarqand dunyo taraqqiyotining eng qadimgi va markaziy shaharlaridan biri boʻlib, jahon madaniyati va fani xazinasiga katta hissa qoʻshgan shahardir. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti va hukumati rahbarligida mustaqillik yillari Samarqand shahridagi arxitektura yodgorliklarini tiklash va taʼmirlash, ayniqsa, eski shahar qismini qayta qurish va taʼmirlash, obodonlashtirish boʻyicha katta ishlar amalga oshirildi. Temuriylar sulolasi yaratgan arxitektura yodgorliklari Misr, Xitoy, Hindiston, Gretsiya, Italiya kabi davlatlarda yaratilgan arxitektura obidalaridan aslo qolishmaydi.

Mustaqillik yillarida qaytadan barpo etilgan al Buxoriy, Motrudiy va boshqa tarixiy majmualar tahsinga sazovordir. Samarqand qadimiy Rim bilan tengdoshdir. Uning tarixiy madaniyatining quyi qatlamlari eramizdan avvalgi I ming yilliklarga borib taqaladi.

XULOSA

Xulosa shuni aytish joizki, biz ushbu maqolada Samarqand shahrining tarixiy obidalalri hamda ularning arxitekturasi haqida qiziqarli faktlar keltirib o'tdik. Hamda Samarqand shahri kelib chiqish tarixi va Smarqand shahri madaniyati haqida so'z yuritdik. [3]

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. https://www.orexca.com/uzbekistan/samarkand/rukhabad_mausoleum.htm
2. <https://www.orexca.com/uzbekistan/monuments.htm>
3. <https://geografiya.uz/nomlar-sozlaganda/1143-samarqand-shahri-nomining-kelib-chiqishi.html>
4. <https://medium.com/@KarimovaLola/8-of-the-most-amazing-sights-in-samarkand-8bcfe26ec543>
5. <https://www.people-travels.com/uzbekistan-cities/samarkand/sightseeing-in-samarkand/>
6. https://www.tripadvisor.com/Attractions-g298068-Activities-c47-Samarkand_Samarqand_Province.html